

EU-RAHOITUKSEN TOTEUTUMINEN OHJELMAKAUDEN 1995-1999 RAKENNERAHASTOHANKKEISSA

Tarkastuksen kohteena rakennerahastoista oli Euroopan aluekehitysrahasto EAKR, Euroopan sosiaalirahasto ESR ja Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston ohjausosasto EMOTR-O.

Tarkastus kohdistui seuraavien pääkysymysten selvittämiseen:

1. Valtion talousarviosta EU:n puolesta maksettujen ohjelmakauden 1995-99 menojen määrä ja niitä vastaavien rakennerahastoista saatujen tulojen kertymä.
2. Tukien seurantajärjestelmät ja niiden toimivuus.
3. Rakennerahastovarojen tuloutusprosessin toimivuus

Valtion talousarviosta on EU:n puolesta 30.6.2001 saakka maksettu menoja 9 471,05 milj. mk. Rakennerahastovaroja on vastaavasti tuloutunut 9 160,1 milj. mk. Maksut on keskimäärin suoritettu saatuja tuloutuksia aikaisemmin. Rahoituskäytännöstä on aiheutunut valtiolle korkomenoa. Kun EU:n rahoitusosuus on ollut noin 10 miljardia markkaa on oleellista, että korkomenoja aiheuttava jakso on mahdollisimman lyhyt ja että saatavat tuloutuvat ilman turhia viiveitä. EU:n puolesta maksettujen menojen lopullinen määrä selviää valtion vuoden 2001 tilinpäätöksen valmistuttua ja rakennerahastoista saatavat tulot komission hyväksytyä sille 30.6.2002 mennessä toimitettavien loppuerien maksatushakemusten menoselvitykset. Loppuerien saaminen täysimääräisinä edellyttää riittävää määrää tukikelpoisia menoja ja tukiehtojen kaikinpuolista täyttymistä.

Suomen tullessa EU:n jäsenvaltioksi ohjelmakauden alussa tukien hallinnoinnissa tarvittavia seurantajärjestelmiä ei ollut valmiina. Niitä on kehitelty ja paranneltu koko ohjelmakauden ajan. Järjestelmien yhteensopivuuteen ja toimivuuteen on luotettu ilman riittäviä valmistelu- ja var-

mistustoimenpiteitä. Nämä seikat ovat olleet osasyynä havaittuihin epäkohtiin ja puutteisiin.

Oleellinen osa EAKR-ohjelmien hanketiedoista on ollut Fimos-seurantajärjestelmän ulkopuolella. Tämä on haitannut maksatustietojen ilmoittamista sisäasiainministeriölle ja hidastuttanut sisäasiainministeriön maksatushakemusten lähettämistä komissiolle. Tarkastusvirasto on pitänyt seurantajärjestelmän kehittämistä tärkeänä, jotta maksatushakemukset voitaisiin toimittaa komissiolle heti sovittujen ehtojen täytyttyä.

Sisäasiainministeriön ja työministeriön hankeseurannan maksatustiedot poikkeavat yhteensä noin 480 milj. mk vastaavista valtion kirjanpidon tiedoista. Seurannan maksatustiedot ovat olleet kirjanpilotietoa alhaisemmat. Komissiolle toimitettavat maksatushakemukset perustuvat seurantatietoihin. Tarkastusvirasto on edellyttänyt erojen selvittämistä, jotta varmistutaan siitä, että kaikki tukikelpoiset menot on sisällytetty maksatushakemuksiin.

EAKR- ja ESR-ohjelmien osalta on määrärahojen käytön kirjanpidollinen seuranta ollut hajautettua ja tukea myöntävien viranomaisten vastuulla. Seurantajärjestelmän ja kirjanpidon tietojen yhdenmukaisuus pitää jatkuvasti voida todeta. Niiden välisiä täsmäytyksiä ei ole kuitenkaan säännöllisesti tehty. Seurannasta on puuttunut selkeä kokonaisvastuu, joka tarkastusviraston mielestä kuuluu sisäasiainministeriölle ja työministeriölle.

ESR-ohjelmien opintososiaalisista eduista ja muista työmarkkinatuista on osa läpi koko ohjelmakauden jäänyt kirjautumatta ESR-projektinhallintajärjestelmään ja ne on siten maksettu kokonaan kansallisista varoista. Tämä tulee komissiolle lähetettävässä lopputilityksessä näkymään ESR-varojen alitoteutumisenä. Suomelta jää siten ilmeisesti saamatta sille ohjelmakaudelle kuulunutta ESR-rahoitusta. Menetyksen suuruutta ei voida tarkasti laskea. Tarkastusvirasto on katsonut, että opintososiaalisten etujen ja työmarkkinatukien maksatuksessa ja seurannassa havaitut puutteet tulee pikaisesti poistaa, jotta Suomelle ohjelmakaudelle 2000-2006 myönnettävä ESR-tuki voidaan täysimääräisesti hyödyntää.

ESR-perkuuprojektin yhteydessä ESR-projektien hallintajärjestelmästä puuttuviksi havaituista projektimenoista

ei oltu tarkastusajankohtaan mennessä tehty maksatushakemusta komissiolle. Maksun saamista ei voida pitää varmana.

Tuloutusprosessissa on esiintynyt viiveitä sekä kansallisella että unionitasolla.

Yleisimpänä kansallisena syynä on ollut hanketoteutuksen suunniteltua hitaampi käynnistyminen, minkä johdosta maksujen saamisen edellytyksenä olevia tukikelpoisia menoja ei ole pystytty esittämään komissiolle suunnitellussa aikataulussa.

Maksatushakemuksia ei ole aina toimitettu komissiolle heti tätä koskevien ehtojen täytyttyä. Tämä on johtunut puutteista seurantajärjestelmissä ja siitä, että maksatushakemusten valmisteluun ja laatimiseen ei ole ollut käytettävissä riittävästi resursseja. Käytännön syistä useita maksueriä on myös koottu yhdeksi hakemukseksi. Tuloviiveiden ja tästä aiheutuvien korkomenojen minimoimiseksi tulisi perusperiaatteena tarkastusviraston mielestä olla, että jokainen maksuerä haetaan maksuun heti edellytysten täytyessä.

Komission maksuajat ovat EMOTR-O rahoituksen osalta usein olleet varsin pitkiä. Eri toimenpiteiden yhteensä 62 maksatuksesta on 20 tapauksessa maksun saamiseen kulunut yli 100 päivää (keskimäärin 136 päivää). Normaali maksuaika on 60 päivää. Näiden tuloutusten arvo on ollut noin 205,7 milj. ecua/euroa. Maksujen viivästyminen on johtunut mm. seuraavista syistä; maksumäärärahojen puuttuminen, rahoitussuunnitelman hidas vahvistaminen, henkilövaihdokset, tuen laskentatulkintaan liittyvät erimielisyydet ja komission tarkastuksista johtunut maksujen jädymttäminen. Koska kyse on Suomen valtion kannalta merkittävistä tuloista tarkastusvirasto ei ole pitänyt asianmukaisena sitä, että komission maksatukset pelkästään EU:n budjettiteknisistä ja muista hallinnollisista syistä viivästyvät kuukausilla.

EMOTR-O tuloutusten oikeamääräisyyden toteaminen on ollut hankalaa. Tämä on johtunut lukuisten maksuerien yhdistämisestä samaan hakemukseen ja rahoitussuunnitelmissa tapahtuneista jatkuvista muutoksista. Varoja on myös siirretty eri ohjelmien välillä. Komissio on lisäksi osittanut maksujaan maksumäärärahojensa vähyydestä johtuen.

Tulotositteiden epäselvien merkintöjen takia kaikkia ESR-tuloja ei ole voitu varmuudella kohdentaa ao. ohjelmille. Tuloutusten oikeellisuutta ei ole tositeaineiston perusteella voinut todeta. Tuloutusten läpinäkyvyyttä tulee parantaa liittämällä tositeaineistoon komissiolle toimitettavan maksupyynnön kansilehti tai muu vastaava tuloutuksen määrän osoittava asiakirja.